

1927-11-11

St A NMS vägledn
ut i livet

FRÅN NATIONALDRÄKT TILL BYGDEDRÄKT

Delsbodräkt

Lappdräkt

Rättviksdräkt

Österåkersdräkt

Nordmarksdräkt

Firma K M LUNDBERG, Stureplan, Stockholm. Priskurant år 1899

"Det är ett sällsamt byte. Inne i staden irrar herrskapet i bondekläder, ute på landsbygden går allmogen herrskapsklädd."

Ur "Göran Delling" av Karl-Erik Forsslund, 1906.

NORDISKA MUSEET

FRÅN NATIONALDRÄKT TILL BYGDEDRÄKT

En monter i folkdräktssalen

Intresset för folk- och byggedräkter är på 1970-talet större än någonsin tidigare. De i montern utställda dräkterna är exempel på några av de uttryck som detta dräktintresse tagit sig under de senaste hundra åren.

Folkdräkterna, ett klassmärke

Bondebefolkningen slutade i allmänhet att bära sina lokalt särpräglade dräkter, folkdräkterna, kring mitten av 1800-talet. Denna övergång till ett borgerligt dräktskick var säkerligen hos flertalet resultatet av en mycket medveten strävan, eftersom folkdräkterna genast klassade bärarna som tillhörande det lägstaståndet i samhället, bondeståndet.

Nationalromantik

Samtidigt som folkdräkterna höll på att försvinna bland bondebefolkningen, vaknade intresset för denna del av folkkulturen hos konstnärer och forskare. I högborgerliga kretsar blev det i slutet av 1800-talet på modet att skaffa sig »nationaldräkt». Även borgarnas barn fick dräkt, pojkar ofta en same- eller nordmarksdräkt, flickorna en österåker- eller rättviksdräkt. Firma K M Lundberg, Stockholm, sålde år 1899 exempelvis »Rättvikskulldräkter» i fem olika barnstorlekar.

I gamla familjealbum finns ibland ateljéfoton av personer i folkdräkt. Men många av dessa kanske bara en enda gång i sitt liv bar folkdräkt, utlånad av ateljén vid fotograferings-tillfället.

Artur Hazelius

Artur Hazelius skapade Nordiska museet år 1873. De första föremål han förvärvade, några folkdräktsplagg från Åhls socken i Dalarna, följdes snart av många andra från olika delar av Sverige. Tack vare Artur Hazelius' och hans medhjälparens insamlingsverksamhet har Nordiska museet idag landets förnämsta samling av folkdräkter, varav hundra-talet är permanent utställda.

Kungligt dräktintresse

Kronprinsessan Viktorias dräktintresse bidrog till att göra folkdräktsbärandet populärt kring sekel-skiftet. På Solliden bar Viktoria ofta en ölandsdräkt och på Tullgarn en österåkersdräkt. Med på utställningen är hennes sons, Gustav VI Adolfs, skånska häradsdräkt.

Den blå och gula nationaldräkten

År 1902 bildades den kvinnliga allmänna nationaldräktsföreningen. Den hade på sitt program att verka för att kvinnorna skulle frigöra sig från »de utländska modens herravälde» genom ett allmännare bruk av folkdräkter.

Ännu kring sekelskiftet måste den moderiktiga kvinnan vara onaturligt hårt snörd och även utomhus gå omkring i släpande kjolar. Fotfria kjolar hade däremot folkdräkterna, som också gav kvinnan en helt annan rörelsefrihet på grund av avsaknaden av det ohälsosamma snörlivet.

Eftersom folkdräkter aldrig har funnits i städer och ej heller överallt på landsbygden fanns det ett behov av en nyskapad dräkt i folklig stil. År 1903 komponerade därför föreningens stiftarinna, Märta Jörgensen, och konstnären Gustaf Ankarcrona den blå och gula nationaldräkten med vita broderade prästkragar.

Folkdans, folkmusik, folkdräkt

Intresset för att bära folkdräkt är idag liksom tidigare för många människor förknippat med utövandet av dans eller musik. Dessa områden av folkkulturen samt slöjd ingår bla i verksamheten hos Svenska Ungdomsringen för Bygdekultur, som år 1977 hade ca 45 000 medlemmar. Den äldsta dansföreningen, Philorchoros, grundades i Uppsala år 1880.

Byggedräkter på 1900-talet

Med byggedräkter menas dräkter i folklig stil som i sen tid antagits för en viss bygd. Dräkten kan återgå på enstaka bevarade plagg och små tygfragment eller vara helt nykomponerad. Ibland har man försökt ge den nykomponerade dräkten vissa symbolvärden vid tex färgvalet: »det gula inslaget i folkdräkten skall påminna om den berömda smör- och ostproduktionen som karakteriserat bygden».

Till byggedräkterna hör också de sk landskapsdräkterna, som i sig är en dräkthistorisk orimlighet: aldrig har bondebefolkningen i ett helt landskap haft ett gemensamt folkdräktskick. Norrbottensdräkten exempelvis skapades år 1912 av en dräktkommitté som sammanställde delar från olika platser till en dräkt och den utställda västmanlandsdräkten skapades vid samma tid med huvudsakligen en västerfärnebodräkt som förlaga.

Hur skall dräkten se ut?

En sida av det stora dräktintresset är de ofta förekommande diskussionerna om vad som är rätt och vad som är fel i dräktskicket. Det är härvid av stor vikt att veta att den folkdräkt man bär bara kan vara en kopia av en av många varianter som samtidigt förekom i en socken eller härad: det fanns olika plagg för olika arbeten och högtider, för gift och ogift, för sommar och vinter etc (se montern med sockendräktsvarianter i Leksand, Dalarna).

Mera sällan råder det någon tveksamhet om snitten, materialen och färgerna på byggedräkterna, eftersom de ju bara förekommer i den eller de varianter som vanligtvis en dräktkommitté har bestämt.

Personer med dräktproblem vänder sig ofta till Nordiska museet, vars folkdräktservice för närvarande upptar tre hela tjänster på textilavdelningen.

Ingrid Bergman